

*Jerzy Szczepański*

## Konferencja poświęcona 250. rocznicy utworzenia Akademii Górnicwa i Leśnictwa w Bańskiej Szczawnicy (11–13 października 2012 r.)

W dniach od 11 do 13 października miała miejsce w Bańskiej Szczawnicy konferencja poświęcona 250. rocznicy utworzenia miejscowej Akademii Górnicwa i Leśnictwa. Gospodarzem konferencji było Słowackie Muzeum Górnicwa w Bańskiej Szczawnicy.

Akademia w Bańskiej Szczawnicy powstała w 1762 r. na mocy decyzji ówczesnej władczyni Austrii cesarzowej Marii Teresy. Dlaczego właśnie w tym małym, ale niewielkim aktualnie mieście?

O wyborze miejsca dla Akademii zadecydowało funkcjonowanie w okolicy zakładów górniczych i związana z tym możliwość praktyki zawodowej studentów<sup>1</sup>. Bańska Szczawnica (Schemnitz) była głównym ośrodkiem największego regionu górnictwa i hutnictwa kruszcowego ówczesnej Europy, w którym w latach 1760–1800 wydobyto 421 ton srebra. Najwyższą produkcję osiągnięto w 1740 r., gdy wyprodukowano blisko 6 ton srebra i 681 kg złota. Od 1722 r. zbudowano tu i zainstalowano siedem maszyn parowych Newcomena, co pod tym względem stawiało tutejszy okręg górniczy na pierwszym miejscu w Europie<sup>2</sup>. Tu w XVIII w. została udoskonalona technologia amalgamacji złota<sup>3</sup>. Z czasem eksploatacja złóż kruszczowych wymagała coraz to doskonalszych metod. Pomóc w ich opracowaniu miała Akademia Górnicza, pozagłównym jej zadaniem jakim było dostarczanie wykwalifikowanych kadr dla górnictwa i hutnictwa. Warto przy tej okazji wspomnieć, że założeniu w 1816 r. w Kielcach Akademii Górniczej (Szkoly Akademicko-Górnicej) towarzyszyły podobne przesłanki. W 1763 r. na Akademii w Bańskiej Szczawnicy została założona pierwsza katedra chemii, mineralogii i hutnictwa, w 1765 r. katedra matematyki, mechaniki i hydrauliki, a w 1770 r. nauki górnictwa. Uczelni nadano nazwę Akademii Górniczej, a następnie Akademii Górniczej i Leśnej (Berg- und Forst Akademie). Studia obejmowały dwuletni kurs wstępny oraz dwa roczne kursy fachowe: górniczy i hutniczy<sup>4</sup>. Językiem wykładowym był niemiecki.

1 E. Sikorová, J. Zoltan, *Katalog. Štátny ústredný banšský archív v Bankej Štiavni, Banická a Lesnícka Akadémia v Bankej Štiavni*, Banská Štiavnica 1994, s. 2–8.

2 I. Herčko, *Stručný priez dejín Banickej a lesnickej akadémie v Bankej Štiavni*, „Alma mater – Banská Štiavnica, Európsky význam Banickej a lesnickej akadémie v Bankej Štiavni” 2006, zostavovateľ A. Matejková, Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica, s. 53–92.

3 E. Kládivík, I. Ladziński, *Banské múzeum v Prírode*, Banská Štiavnica 1988, s. 10, 16, 20.

4 Zob. *Trádie banského školstva vo svete*; O. Tomeček, I. Herčko, *Chémia a mineralógia na Banickej a lesnickej akadémii v Bankej Štiavni*, Banská Bystrica 2001; *Pamätník na výročie zrodenia akademickej výchovy Banská Štiavnica 1762*, redaktor Zsámboki László, Miskolc–Košice 2002; „Alma mater – Banská Štiavnica”..., i inne.

W 1849 r., po wypadkach w okresie Wiosny Ludów, Akademia została zamknięta na skutek „niepokojów w kraju”. W 1850 r. w nowo otwartej Akademii studiowało 48 słuchaczy, z czego tylko 1 leśnictwo. W następnych latach liczba studentów osiągała poziom 150–200, ale nigdy nie osiągnęła już liczby 300, jak to było przed 1848 r. Węgrzy doprowadzili w latach 1867–1869 do uznania uczelni za krajową węgierską i wprowadzenia węgierskiego jako języka wykładowego, co spowodowało jej opuszczenie przez cudzoziemców, w tym Polaków, którzy przenieśli się do akademii w Loeben i Przybram<sup>5</sup>.

W czasach swej świetności Akademia osiągnęła wysoki poziom naukowy i dydaktyczny, zajmując wysoką pozycję pośród innych akademii górniczych w Europie (Freiberg, Clausthal, Paryż i inne).

Na konferencji wygłoszono blisko 50 referatów opracowanych przez badaczy ze Słowacji, Czech, Polski, Węgier i Austrii. Przez autorów polskich zaprezentowane zostały dwa referaty: „Polscy studenci na Akademii Górniczej w Bańskiej Szczawnicy (Schemnitz) w XVIII i XIX w.” (Jerzy Szczepański, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), i „Akademia Górnicza w Kielcach – historia i tradycja” (Jan Główka, Muzeum Historii Kielc).

Referat Jerzego Szczepańskiego na temat liczebności polskich studentów na Akademii w Bańskiej Szczawnicy dostarczył nowych ustaleń. W świetle badań archiwalnych okazuje się, że do 1869 r. grupa studiujących tu Polaków liczyła 226 osób, a nie jak dotychczas sądzono 120. Pierwszym polskim studentem był Antoni Friedhuber z Galicji, który zapisał się na studia w 1786 r. Po studiach został geometrą żup wielickich i opracował plan górniczy okolic Olkusza. Wśród studentów polskich byli m. in. stypendyści króla Stanisława Augusta Poniatowskiego: Stanisław Okraszewski, Jan Mieroszewski, Ignacy Jakub Bieńkowski. W XIX w. wielu polskich fachowców zarządzających polskimi kopalniami, szczególnie soli, wykształciło się właśnie na Akademii w Bańskiej Szczawnicy (Schemnitz).

Referat Jana Główki, poświęcony Akademii Górniczej w Kielcach działającej w latach 1816–1826, uświadomił uczestnikom konferencji mało znany w kręgach międzynarodowych badaczy fakt, że i na ziemiach polskich istniała wyższa szkoła górnicza, aczkolwiek jej okres istnienia był daleko krótszy od akademii w Schemnitz czy Freibergu. Niemniej to tu wykształciły się czołowe kadry polskiego przemysłu w XIX w. (Jerzy J.P. Cieszkowski, Antoni Klimkiewicz, Wojciech Krygier, Jacek Lipski, Józef Skalski i inni). Dobrze byłoby zatem właśnie w Kielcach zorganizować międzynarodową konferencję poświęconą dziejom akademii górniczych, w tym Akademii Górniczej w Kielcach. A dwusetna rocznica jej powstania będzie już w 2016 r.

5 J. Theurer, *Pamiatnik vysoke školy banske v Przibrami za lata od 1899 do 1924. K 75 letemu jubileu trvani vys. škole banske*, Příbram 1924; za: S. Kossuth, *Polacy – słuchacze Akademii Górniczych we Freibergu (Saksonia) i Szemnicach (Słowacja)*. Wyd. GIG, 1960, s. 8.